

Thomas More
UTÓPIA

Vychádza pri príležitosti 500. výročia pôvodného vydania

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia svetových mysliteľov

Thomas More: Utópia
Translation © Mária Stanková 2017
Prologue © Lenka Bohunická 2017
Cover design © Ľubica Končeková 2017
Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava 2017
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

u. fond
na podporu
umenia

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Z anglického prekladu Gilberta Burneta, dostupného na www.planetpdf.com
preložila Mária Stanková
Časti z Biblie sú citované podľa Biblia, Ikar, 2013
Predslov Lenka Bohunická
Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková
Sadzbu a obálku s použitím ilustrácie z prvého vydania knihy z roku 1516
spracovala Ľubica Končeková
Tlač P + M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8061-966-4

Thomas More
UTÓPIA

Namiesto úvodu

Keď Thomas More vystupoval na šibenicu, aby podstúpil hrdelný trest, na ktorý ho odsúdil človek, ktorého mnoho rokov podporoval a pre ktorého pracoval, ani vtedy nestratil svoju dôstojnosť a intelektuálny šarm. Dôstojníka asistujúceho pri poprave oslovil: „pomôž mi hore, o zostup sa postarám sám“.

Jeho poprava nebola iba ľudskou tragédiou Thomasa Mora, ale predznamenal deštrukciu humanistických ideálov o slobode, spravodlivosti, ľudskej dôstojnosti, avšak aj kresťanských ideálov o možnostiach očistiť a reformovať cirkev.

Životopis Thomasa Mora je svedectvom o mimoriadnom ľudskom živote, o človeku hlboko veriacom, o mimoriadne spravodlivom a zároveň úspešnom právnikovi a talentovanom politikovi, o európskom humanistovi, ktorý svoje principiálne morálne postoje nielen hlásal, ale usiloval sa ich v živote naplniť.

Narodil sa 7. februára roku 1478 v Londýne. Jeho životnú cestu ovplyvnila nielen skutočnosť, že jeho otec John More

bol úspešný londýnsky právnik a kráľovský sudca, ale aj odporúčaní canterburského arcibiskupa Johna Mortona, mimoriadne vzdelaného človeka, u ktorého sa stretávali spisovatelia, učitelia, cestovatelia a diplomati a v ktorého spoločnosti sa mal možnosť v mladosti pohybovať. Štúdium práva začal v Oxforde a pokračoval na právnických školách v Londýne. Ako 23-ročný sa stáva advokátom. Jeho vedomosti už v tomto veku boli mimoriadne, ale zároveň sa stal známym aj svojou nezištnosťou a spravodlivosťou, takže celkom prirodzene sa už ako 25-ročný, v roku 1504, stáva členom Dolnej snemovne parlamentu, o rok nato aj sudcom Najvyššieho súdu. Neskôr ho odporúčali kráľovi Henrichovi VIII. Ten ho povolal do svojich služieb a ich úspešné plnenie mu v roku 1529 vynieslo post ministerského predsedu.

Popri svojej bohatej a pestrej kariére poslanca, právnika a politika sa Thomas More veľmi intenzívne venoval aj ďalšiemu štúdiu. Študuje diela antických autorov, prekladá do angličtiny životopis a listy Giovanniho Pica della Mirandola a uvažuje o možnostiach nápravy cirkvi, kde vidí častú nevedomosť a neúprimnosť. V humanistickom smerovaní bol pre Mora veľkou podporou vzťah s Erasmusom Rotterdamským, ktorý dva razy navštívil Anglicko a s ktorým bol v písomnom kontakte.

Kráľovu priazeň si More však neudržal dlho. Henrich VIII. sa po krátkom manželstve so španielskou princeznou Katarínou Aragóňskou rozhodol pre rozvod. Napísal preto list pápežovi, v ktorom ho požiadal o dišpenz. Zároveň si pre svoje rozvodové zámery chcel získať i podporu vplyvných osobností. Thomas More nemohol konať proti svojmu presvedčeniu a viere a s rozhodnutím kráľa nesúhlasil. V máji roku 1532 preto podal žiadosť o prepustenie z úradu kancelára. Kráľ mu vyhovel. Tento krok mal v prvom rade nemalé finančné následky. Morova rodina stratila príjem a ocitla sa v biede. Rok a pol žili Morovci skromne a utiahnuto. Medzitým sa kráľ

oženil s Annou Boleynovou a pozval Mora na korunováciu. More odmietol a kráľ to pokladal za urážku. Proti svadbe sa však v tom čase postavil už aj pápež, a tak sa Henrich VIII. nechal vyhlásiť v Anglicku za hlavu cirkvi. Thomas More odmietol zložiť prísahu vernosti kráľovi a ten ho následne dal uväzniť v Toweri. Henrichovi VIII. veľmi záležalo na Morovej prísaha okrem iného najmä preto, lebo celý spor bol pod drobnohľadom vtedajšej verejnej mienky. More však svoj názor nezmenil, a tak sa v roku 1535 konal súd, v ktorom bol obvinený za urážku veličenstva a odsúdený na smrť obesením. Svoje posledné slová na šibenici venoval modlitbe. V roku 1935 ho pápež Pius XI. vyhlásil za svätého.

Thomas More sníval svoj sen príchodu „zlatého veku“. Prezentoval ho predovšetkým vo svojej knihe *De optimo rei publicae statu, deque nova insula Utopia*, známejšej pod kratším názvom *Utópia* (1516). Predstavu pozemského raja pretaviť na skutočnosť sa mu nepodarilo, no svoje morálne zásady v živote dôsledne naplňoval. S koncom jeho života sa zrútil aj ideál „kresťanského humanizmu“. Ďalšími významnými prácami boli aj jeho dialógy *Dialóg o kacírstvach* (*A Dialogue Concerning Heresies*, 1529), ktorý bol venovaný Lutherovi a problematike reformácie – tú však More neprijal nielen z hľadiska nesúhlasu s Lutherovým teologickým postojom, ale aj pre obavy z možných sociálnych a politických následkov reformácie. Dôležitým bol aj *Dialóg o úteche a protivenstvách* (*A Dialogue of Comfort against Tribulation*, 1534 – 1535), ktorý bol reflexiou hrozby vlastnej smrti.

V texte *Utópie* vložil svoje politické, etické, ale aj teologické názory. *Utópia* predstavuje Morov imaginárny ostrov, ktorého názov v sebe skrýva odkaz na grécke slová pre „blažené miesto“ a „nikde“. Text vznikol v roku 1516 počas Morovho prázdninového pobytu v Antverpách. Kombinácia dialógu a rozprávania predstavuje originálny literárny útvar. Thomas

E. Helm, autor textu o Morovi, v knihe *Velké postavy západního myšlení* zdôrazňuje, že More „nepreukázal iba štýlovú eleganciu svojej latinčiny a schopnosť imaginatívnej tvorivosti, ale našiel účinný nástroj vyjadrenia ideálu a ducha kresťanského humanizmu“. Hoci niektorí Morovi súčasníci, ale aj moderní autori Morov text pokladajú skôr za prezentáciu jeho literárnych schopností a diskutujú o tom, do akej miery boli jeho názory na spoločenské, politické a ekonomické reformy mienené vážne, je nepochybné, že práve týmto textom si získal priazeň a autoritu v medzinárodnej komunite kresťanských humanistov.

More však otvára skutočne vážne problémy. Inšpiráciou bola Platónova predstava ideálneho štátu a reálna situácia v Morovej vlasti, tudorovskom Anglicku, ktorú More videl veľmi kriticky. Strata morálnych zábran, deštrukcia morálky je podľa Mora výsledkom súkromného vlastníctva. Utláčanie a zbedačenie ľudí strácajú ľudskú dôstojnosť a mnohí sa vydávajú na cestu zločinu. Drastické tresty, podľa Mora, situáciu meniť nemôžu. More otvára veľmi vážny etický problém: do akej miery determinuje sociálne prostredie ľudské správanie. Sociálnu determináciu považuje za mimoriadne závažnú, a tak jediná nádej riešenia problémov vidí v spravodlivej spoločnosti v ideálnom štáte, založenom na spoločnom majetku a povinnej a všeobecnej účasti na produktívnej práci. Iba také spoločenské usporiadanie dáva podľa Mora možnosť slobodného a dôstojného rozvoja ľudskej osobnosti.

Bieda a nespravodlivosť, obrovské sociálne rozdiely, útlak a kruté zákony, to všetko More dáva do súvisu so súkromným vlastníctvom. Akcentom na ideu sociálnej spravodlivosti je predchnutý celý text *Utópie*.

Ten, čo predostiera v texte Morove názory, je imaginárny filozof Rafael Hythloday, s ktorým Mora zoznámil jeho priateľ Peter Giles, rodák z Antverp. Postava filozofa nie je náhodná. Hneď v prvej časti textu More predstavuje filozofa ako

poradcu významných mužov, interpretujúc jeho prostredníctvom svoje vlastné názory, kde je dominantnou myšlienka, že vládari, teda tí, ktorí vedú spoločnosť, by mali hľadať cesty, ako umožniť svojim poddaným dôstojný život.

V diskusii o zlodejoch to formuluje veľmi jasne: „Všetci napodobňujete zlých učiteľov, ktorí radšej žiakov bijú, než aby ich učili. Proti zlodejom sú namierené strašné tresty, ale bolo by oveľa lepšie vytvoriť pre každého človeka nejakú možnosť obživy, a tak predísť osudovej nutnosti kraďnúť a zaplatiť za to životom.“ (S. 23.)

Jeho analýza situácie, kedy rozširovanie pastvín pre ovce ožobráčilo drobných anglických roľníkov, je brilantná. Píše: „... nech už je to kdekoľvek, kde je hladšia a bohatšia vlna, tam šľachta a páni, a dokonca aj títo svätí muži, opáti, nie sú spokojní so ziskami zo svojich fariem... a keď sa takýto nenasytý darebák, čo ničí svoju krajinu, rozhodne pridať si kvantum akrov zeme, tak majitelia ako aj nájomníci prichádzajú o svoju pôdu, či už podvodom alebo násilím. A bedač, či už muži alebo ženy, ženatí alebo slobodní, starí či mladí, so svojimi chudobnými, ale početnými rodinami (keďže poľnohospodárske práce vyžadujú veľa rúk) sú všetci nútení odísť, hoci nemajú poňatia, kam. Musia rýchlo predať všetok svoj majetok takmer zadarmo, čo by im nevynieslo veľa peňazí, ani ak by čakali na kupca. Keď tých pár drobných minú (čo býva veľmi skoro), čo iné im zostáva, než kraďnúť a čoskoro odvisnúť (Boh vie, že je to spravodlivé!) alebo žiť o žobráckej paliči? A ak by sa rozhodli žobrať, skončili by vo väzení ako leniví tuláci, hoci by chceli pracovať, len nenašli nikoho, kto by ich zamestnal; pretože v poľnohospodárstve, v ktorom sa vyznajú, už nieto voľnej zeme na obrábanie. Na stádo môže dohliadnuť jeden vlčiak, ktorý ustráži taký kus zeme, o ktorý sa predtým starali a pracovali na ňom mnohí ľudia.“ (S. 25 – 26.)

More analyzuje nielen rozklad rodín, ktoré prišli o tradičný zdroj obživy, ale zároveň aj ukazuje zákonitý ekonomický

efekt, ktorý prináša koncentrácia kapitálu. S rastom ceny vlny klesla kúpyschopnosť obyvateľstva a tak to, čo malo priniesť bohatstvo, končí sa pre mnohých chudobou.

K myšlienke, že vlastníctvo a peniaze nemôžu byť mierou všetkého, sa často vracia. „Pokým existuje súkromné vlastníctvo, nie je možné, aby nastala rovnosť alebo aby bolo aspoň všetko spravodlivo rozdeľované, takže svet nemožno šťastne spravovať“ (s. 44), píše vo fiktívnom dialógu medzi Rafaelom a Petrom, keď uvažuje o rovnosti a spravodlivom sociálnom usporiadaní.

Predstavu spravodlivého a harmonického usporiadania spoločnosti, ktoré umožňuje každému človeku šťastný život, podáva prostredníctvom Rafaelovho rozprávania o živote na ostrove Utópia.

V Utópii je všetko racionálne usporiadané tak, aby nebolo nespravodlivosti, biedy, aby ľudia nemuseli kraďnúť a podvádzat. Spoločnosť je síce sociálne štruktúrovaná, ale jednotlivé úrady sú rozdeľované spravodlivo a pre rozhodovanie sa používajú demokratické postupy; od úradníkov sa požaduje rozvážnosť a rozumnosť, od všetkých potom pracovitosť. Pracovitosť tu však neznamená úmornú prácu bez možnosti oddychu. More prezentuje ideu vo vtedajšej Európe nevídanú – pracovať šesť hodín denne a okrem času na jedlo a spánok vidí ako možnosť pre všetkých ľudí využiť čas „podľa vlastného uváženia, ale nikdy nie na hýrenie a povaľáčstvo, ale tak aby sa vhodne zamestnali, podľa svojich rôznych záujmov; pre väčšinu z nich je to štúdium“ (s. 57). A tí, ktorí sa nechcú vzdelávať, môžu sa aj vo voľnom čase venovať svojmu remeslu a byť užitoční pre svoju krajinu. Ľudia sú skromní a navzájom si pomáhajú, „v Utópii nikto nezaháľal, ani sa nevykrúca z pracovných povinností“ (s. 67).

Veľmi názorne je v texte prezentovaná problematika hodnôt. More ukazuje ako hodnoty to, čo ľudia naplňajú praktickým významom. Hodnota človeka sa nemeria majetkom,

takže ani zbytočne vyzdobené oblečenie, ani peniaze, ani zlato a striebro nepredstavujú žiaduce hodnoty. To človek k životu v Utópii nepotrebuje. „V Utópii má väčšiu hodnotu železo než zlato alebo striebro, pretože človek železo k životu potrebuje tak ako oheň či vodu. Na druhej strane zlato ani striebro od prírody veľký význam nemajú. Len hlúpi ľudia navýšili hodnotu týchto kovov iba preto, že sú vzácne.“ (S. 68.)

Napriek Morovej hľbokej viere jeho obyvatelia Utópie nie sú kresťania. Veria v nesmrteľnosť duše, ktorú dobrotivý Boh stvoril tak, aby bola šťastná.

Šťastie je cieľom ľudskej existencie. Inšpiráciou mu je predovšetkým harmonický ideál človeka, žijúceho dobrý život, ktorého podoba je obsiahnutá v mnohých antických textoch. Otázku, v čom spočíva ľudské šťastie, obyvatelia Morovej Utópie riešia v prospech epikurejského hľadiska. Človek musí uspokojovať svoje potreby. Uspokojenie ľudských potrieb je nielen prirodzené, ale prináša aj rozkoš. Zdôvodňuje to nielen zdravým rozumom, ale v tradícii renesančného humanizmu aj niektorými princípmi prevzatými z náboženstva. Podobne ako Erasmus Rotterdamský aj More odmieta stredoveký asketizmus. Rozkoš je šťastným stavom, ale šťastie nespočíva v každej rozkoši, „len v potešení dobrom a úprimnom“ (s. 73).

Blažený je človek, ktorý žije zdravý život, v ktorom sa duševné a telesné cnosti navzájom dopĺňajú. Cnostný život je teda život príjemný. „Tak keď teda cnosť definujú ako život v súlade s prírodou, predstavujú si, že príroda pobáda všetkých ľudí, aby vyhľadávali potešenie ako konečný cieľ všetkého snaženia. Takisto si všimli, že práve z dôvodu vyhľadávania potešenia v živote nás príroda nabáda žiť v spoločnosti – pretože žiaden človek nie je natoľko výnimočný, aby sa stal miláčikom prírody, ktorá stavia všetkých na jednu úroveň. Z tohto vydedukovali, že nikto by sa nemal vydať za svojím šťastím tak dychtivo, aby obmedzoval ostatných. Preto si myslia, že sa majú dodržiavať nielen všetky dohody

medzi ľudmi, ale podobne treba zachovávať aj zákony, čo stanovil dobrý vladár alebo všeobecným súhlasom schválil ľud, ktorý žije slobodne a nebol k nim donútený, aby sa tieto výhody šířili v živote, čo nám poskytuje všetky pôžitky.“ (S. 74 – 75.) Múdry človek neporušuje zákony, „príroda nás vedie len k takým radostiam, ktoré lahodia rozumu aj zmyslom. Sú to potešenia, ktorými neubližujeme iným ľuďom, ani pri nich nestrácame zo zreteľa vyššie pôžitky a nespôsobujeme nimi žiadne problémy“ (s. 75), píše More, charakterizujúci žiaduce správanie sa človeka. Cnostný a šťastný život je život prirodzený, je príjemný, ak je vedený rozumom.

Predstavu dobrého života však spája predovšetkým s jeho sociálnym rozmerom. Vzťah k iným interpretuje ako pokyn prírody a zdôrazňuje nielen vzájomnú podporu, ale aj schopnosť dodržiavať zmluvy a záväzky, ktorá robí ľudské spolunažívanie príjemným. K tomu je potrebné starať sa o dušu aj o telo. Starostlivosť o dušu a možnosť vzdelávať sa bola organickou súčasťou spoločenstva Utópie. Zdôrazňoval však aj potrebu pestovať telesnú silu a zdravie, vážiť si to, čo človek získal ako dar prírody.

Pozoruhodné názory vyslovuje aj vo vzťahu k manželstvu. Za dôležitú považuje vzájomnú príťažlivosť a vernosť. „A tak ako je podľa nich nezaujímavé prirodzenú krásu prejavom lenivosti, tak odsudzujú márnivosť, ak sa niekto skrášľuje. Vybadali totiž zo života, že manželky si muži vyberajú najmä podľa mravných zásad a úctivosti, a nie podľa telesnej krásy. Samozrejme, existujú takí muži, ktorí sa dajú získať len povrchnou krásou, ale vo všetkých prípadoch môže byť základom trvalého vzťahu len cnosť.“ (S. 89.)

Úprimnosť, cnosť a spravodlivosť predstavujú morálne kvality, prejavujúce sa v medziľudských vzťahoch, ktorých si More, prostredníctvom svojich Utópijčanov, cení najviac. Ľudia žijúci podľa rozumu žijú cnostne, vedia spolupracovať a spoločne sa radosť z výsledkov svojej práce.

Utópia je skvelou spoločnosťou, miestom pre šťastný život. V závere autor píše: „V Utópii, kde má každý človek právo na všetko, všetci vedia, že ak verejné sklady sú plné, nikomu nebude chýbať nič. Pretože medzi nimi neexistuje nerovné rozdeľovanie, tak nikto nie je chudobný, nikomu nič nechýba, a hoci nikto nemá nič, sú všetci bohatí. Veď čo môže človeka spraviť bohatším, než viesť pokojný a radostný život bez úzkosti...“ (S. 115.)

Úcta k ľudskej dôstojnosti v spoločnosti, ktorá dáva možnosť uskutočniť ľudské túžby po šťastí, rovnosti, blaženosti, bez násilia a biedy, to bol nenaplnený ideál Morovej Utópie, ale zároveň aj svojrázna etická deklarácia hlboko veriaceho kresťana hodna pozornosti každého človeka uvažujúceho o dôstojnom živote.

Lenka Bohunická

KNIHA PRVÁ

ROZPRAVA

RAFAELA HYTHLODAYA

O NAJLEPŠOM STAVE ŠTÁTU,
AKO JU ZAZNAMENAL

CTIHODNÝ THOMAS MORE,
OBČAN A SUDCA SLÁVNEHO
BRITSKÉHO MESTA LONDÝN

Henrich VIII., nepremožiteľný kráľ anglický, panovník, ktorý oplýval všetkými prednosťami veľkého vladára, mal rozpory s nemalými následkami s Karolom I., najjasnejším kastílskym vládcom. Poslal ma do Flámska ako svojho vyslanca, aby som preskúmal problémy medzi nimi a urovnal ich. Kolegu a spoločníka mi robil úžasný muž, Cuthbert Tonal, ktorého kráľ za všeobecného nadšenia prednedávnom zvolil za sudcu, ale o ktorom neprezradím nič viac. Nie pretože by som sa bál, že ma budú podozrievať pre naše priateľstvo, ale skôr preto, že

jeho vedomosti a prednosti sú podľa mňa natoľko veľké, že ich nechcem hodnotiť, a aj preto, že sú natoľko známe, že nepotrebujú moje chvály, ak teda nechcem byť ako človek z príslavia, ktorý svieti na slnko lampou. Tí, ktorých panovník prizval k nám, sa s nami stretli v Bruggách, všetko statoční muži. Ich hlavou a vodcom bol bruggský starosta; ale najmúdrejším a zároveň ich hovorcom bol Juraj Temsicius, caselský starosta: bol ako vzdelaný, tak od prírody nadaný aj výrečný; bol skvelý učený právnik a vďaka talentu a mnohým skúsenostiam v právnických otázkach bol veľmi šikovný v riešení sporov. Keď sa nám po niekoľkých stretnutiach nepodarilo dospieť k riešeniu, na pár dní sa odobrali do Bruselu, aby zistili názor panovníka. A keďže mi to umožnili okolnosti, ja som išiel do Antverp. Počas tamojšieho pobytu spomedzi mnohých ľudí, čo ma navštívili, mi bol zo všetkých najmilší Peter Giles, rodák z Antverp, úctyhodný muž, ktorý sa doma tešil veľkej sláve, hoci menšej, než si v skutočnosti zaslúžil. Nemyslím si, že by sa niekde našiel učenejší a lepší mladý muž. Je to veľmi dôstojný a rozhladený človek, zvlášť zdvorilý ku všetkým ľuďom, neskutočne milý k svojim priateľom a plný úprimnosti a citu, takže iného takého na svete nenájdete, možno jedného či dvoch, ktorí by boli takými dokonalými priateľmi. Je neskutočne skromný, nemá jedinej chybičky, a zároveň neexistuje človek s väčšou rozvahou. Rozpráva tak príjemne a je tak nevinne vtipný, že jeho spoločnosť mi veľmi zmierňovala túžbu po návrate domov a smútok za ženou a deťmi, za ktorými sa mi po štyroch mesiacoch čoraz väčšmi cnelo. Jedného dňa, keď som sa vracal domov z omše v Kostole Panny Márie, ktorý je hlavným a najnavštevovanejším kostolom v Antverpách, som ho náhodne zbadal rozprávať sa s nejakým cudzincom na prahu staroby – mal opálenú tvár, dlhú bradu a kabát na ňom nedbalo visel; podľa výzoru a oblečenia som usúdil, že je námorník. Hneď ako ma Peter zočil, podišiel ku mne a pozdravil ma; kým som sa mu chystal od-

povedať, vzal si ma nabok, ukázal na človeka, s ktorým debatoval, a dodal: „Vidíš toho muža? Práve som premýšľal, že ťa s ním zoznámim.“

Odvetil som: „Rád ho kvôli tebe spoznám.“

„Aj kvôli nemu samotnému,“ povedal, „ak by si ho poznal, vedel by si, že neexistuje na svete nik, kto pozná toľko príbehov o neznámych ľuďoch a krajoch ako on, a ja viem, že ty také mimoriadne rád počúvaš.“

„Takže som ho neodhadol úplne zle. Na prvý pohľad som ho považoval za námorníka,“ priznal som sa.

„To sa veľmi pletieš,“ povedal, „on sa síce plaví, ale ako cestovateľ, alebo ešte lepšie – ako filozof. Tento Rafael, ktorého rodina nosí meno Hythloday, ovláda latinčinu, ale je podkutý v gréčtine. Gréčtine sa venoval s väčším zápalom, pretože sa oddal štúdiu filozofie, o ktorej mu bolo jasné, že nám Rímania nič hodnotné nezanechali okrem spisov Senecu a Cicera. Narodil sa ako Portugalčan a tak veľmi chcel spoznať svet, že rozdelil vlastný majetok svojim bratom a pridal sa k Amerigovi Vespucciovovi na tri z jeho štyroch ciest, ktoré sú dobre známe. Z poslednej sa s ním však nevrátil, pretože chcel, aby ho nechali – a Ameriga musel takmer násilím presviedčať – medzi tými dvadsiatimi štyrmi mužmi na najvzdialenejšom mieste ich cesty do Nového Kastílska. Na jeho potešenie ho tam nechali, keďže patril k ľuďom, ktorých zaujíma viac cestovanie než návrat do vlasti, aby ho doma pochovali. Ako často hovorieval – veď cesta do neba je taká istá zo všetkých miest, a keďže hrob zatiaľ nemal, mal len nebo nad sebou. Tento nápad by ho vyšiel draho, keby ho Boh starostlivo neochraňoval, pretože po tom, čo s piatimi Kastíľčanmi precestoval mnohé krajiny, sa napokon zásluhou nevyspytateľných ciest osudu dostal na Cejlón, kde na svoju veľkú radosť objavil nejaké portugalské lode a na prekvapenie všetkých svojich druhov sa vrátil do rodnej krajiny.“

Keď mi to Peter povedal, poďakoval som sa mu za jeho lás-